

ОСТОЈА РАИЛИЋ
ЈУ Музеј Републике Српске
Бањалука
ostrailic2@gmail.com

Прегледни научни рад
УДК 323(497.15:929)Кољевић Н.
DOI 10.7251/GUARS2113109R
COBISS.RS-ID 135177217

ПАМЋЕЊЕ И СЈЕЋАЊЕ НА ЈЕДНОГ ОД СТВАРАЛАЦА И ДРЖАВОТВОРАЦА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, ПРОФ. ДР НИКОЛУ КОЉЕВИЋА (1936–1997), У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ОД 1997. ДО 2020. ГОДИНЕ

Анстракт: Аутор је у раду анализирао однос према лику и дјелу проф. др Николе Кољевића у Републици Српској од његове смрти до 2020. године. То је урађено кроз три посебно насловљена поглавља (Манифестације, награде и признања; Публикације и радови; Биста и спомен-плоча). У периоду нешто дужем од двије деценије (1997–2020) сјећање на овог ствараоца Републике Српске његовано је промјенљивим интензитетом и у различитим формама. Највише компликација било је око постављања Кољевићеве бисте у његовом родном граду. Предложено је неколико корака како би успомена на овог ствараоца и потпредсједника Српске била сачувана за будуће нараштаје.

Кључне ријечи: Историја Републике Српске, Никола Кољевић, култура сјећања и памћења.

Манифестације, награде и признања

Његовање културе памћења и сјећања на једног од најзначајнијих стваралаца Републике Српске, проф. др Николу Кољевића (1936–1997), у периоду нешто дужем од двије деценије, било је у различитим формама и са промјенљивим интензитетом.¹ Постхумно су му додијелене награде и признања, а одржано је неколико манифестација које су му биле посвећене. Објављене су публикације, приређена и објављена његова научна дјела и дневничке забиљешке. Постављене су спомен-плоча и биста у његовом родном граду. Кољевић је преминуо на ВМА у Београду 25. јануара 1997. године у 19 часова и 55 минута [Плавшић • 2005а: 39, 40, 49-50; Плавшић • 2005б: 315–316; Антић, Кеџмановић • 257, 262, 296, 340, 397, 400–401, 403; Крајишник • 2011: 7, 24, 36, 195, 211; Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење неста-

¹ Проф. др Никола Кољевић (Бањалука, 9. јун 1936 – Београд 25. јануара 1997), универзитетски професор, свјетски признати шекспиролог. Са проф. др Биљаном Плавшић изабран је на изборима 18. новембра 1990. године за српског члана Предсједништва БиХ. По стварању политичког субјекта српског народа у БиХ био је један од вршилаца дужности предсједника Републике, члан Предсједништва, а потом и потпредсједник Републике Српске. Био је предсједник Удружења књижевника Српске.

лих лица • 2018: 34, 37, 231; Николић • 2019: 229, 232, 236, 467; Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица • 2019: 12–13]. Сахрањен је 28. јануара на гробљу „Свети Пантелија” у Бањалуци. Претходно је, истог дана, одржан комеморативни скуп у Банском двору. Поред српског члана Предсједништва БиХ Момчила Крајишника, скупу се обратио се предсједник Удружења књижевника Слободан Ракитић. На гробљу је говорила предсједник Републике Српске проф. др Биљана Плавшић. Она је повукла паралелу између проф. Кољевића и Јована Дучића. Плавшићка је свог саборца у процесу стварања Републике Српске окарактерисала као „умног и племенитог човјека” [Глас, 28. јануара, бр. 8.180, 2; Глас, 29. јануара 1997, број 8.181, 1, 3, 19]. Низ савременика се огласио поводом Кољевићеве смрти [*Књижевна Крајина* 7 у Бањалуци, 8 (1997) 1, 2, 3, 4, 5, 6]. Комеморација Николи Кољевићу у Београду одржана је крајем јануара 1997. године. На скупу у Удружењу књижевника Србије истакнута је доследност и величина лика и дјела преминулог предсједника Удружења књижевника Српске. Вијест о овом догађају објављена је у најстаријем активном дневном листу у Србији 31. јануара 1997. године [Политика, 31. јануара 1997, 25].

Пар мјесеци послје смрти Николи Кољевићу постхумно је додијељена награда 3. међународног салона књига новосадског сајма „Лаза Костић”. Награда је додијељена за књигу „Отацбинске теме”, објављену на француском, грчком и румунском језику у току 1996. и 1997. године. Предсједник жирија за доделу ове награде био је проф. др Петар Милосављевић [Музеј Републике Српске, Збирка за историју Републике Српске, *Награда „Лаза Костић”*, инвентарни број 27; Кољевић • 1995: 5; Кољевић • 1997: 7].²

Поводом годишњице смрти Николе Кољевића одржано је књижевно вече 23. јануара 1998. године у организацији Задужбине „Петар Кочић” Бањалука–Београд и Удружења књижевника Српске. Манифестација је одржана у Културном центру Бански двор, а учествовали су, између осталих, књижевници Ђуро Дамјановић, Ранко Прерадовић, Миленко Стојчић, Стевка Козић-Прерадовић, Ранко Павловић [Музеј Републике Српске, Збирка за историју Републике Српске, *Плакат 30x42 cm*, инвентарни број 28]. У Приједору је 2000. године одржан скуп под називом „Портрет ствараоца Николе Кољевића”. Организован је као завршни округли сто манифестације Фестивал позоришта Републике Српске „Кочићева српска сцена” [Портрет ствараоца Николе Кољевића • 2001 • 5–6].

Двије деценије од смрти потпредсједника Републике Српске обиљежене су крајем јануара 2017. године у Бањалуци низом пригодних манифестација. Организатори манифестације били су Асоцијација „Ствараоци Републике Српске” и Удружење књижевника Српске, а уз подршку Града Бањалуке. Прво је у

² Проф. др Петар Милосављевић, теоретичар књижевности, пензионисани професор Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду

11 часова 25. јануара у Народном позоришту Републике Српске одржана конференција за новинаре. На њој је говорила Кољевићева кћерка Богдана. Она је истакла да би њен отац, професор Кољевић, рекао како је најважније српско јединство, тј. како је потребно да будемо сложни око најважнијих питања. Потом је у 12 часова одржан парастос на гробљу „Свети Пантелија” у Бањалуци, где је некадашњи члан Предсједништва БиХ, члан Предсједништва Српске Републике / Републике Српске и њен потпредсједник те предсједник Удружења књижевника Српске сахрањен. За 18 часова истог дана најављена је Свечана академија у Културном центру Бански двор, на којој је било предвиђено присуство предсједника Народне скупштине Републике Српске Недељка Чубриловића. У оквиру обиљежавања двије деценије од Кољевићеве смрти најављено је одржавање више манифестација које би биле њему посвећене, а које би се одржале у току 2017. године. Као организатори ових догађаја помињани су Град Бањалука и Асоцијација „Ствараоци Републике Српске”. Почетком треће декаде децембра у просторијама Академије наука и умјетности Републике Српске одржано је вече сјећања на Светозара и Николу Кољевића. Био је ово још један облик његовања културе памћења и сјећања на једног од главних државотвораца Републике Српске. Као организатор скупа наведен је Градски одбор Бањалука СПКД „Просвјета” [Музеј Републике Српске, Збирка за историју Републике Српске, *Позивница 10x20 цм, инвентарни број 34*].

Удружење књижевника Српске додијелило је Николи Кољевићу постхумно, 24. децембра 2013. године, Повељу за вишедеценијски књижевни рад и допринос развоју културе у Републици Српској [Музеј Републике Српске Збирка за историју Републике Српске, *Повеља Удружења књижевника Републике Српске Николи Кољевићу*, инвентарни број 31].³ Асоцијација „Ствараоци Републике Српске” постхумно је додијелила „Октобарску споменицу” Николи Кољевићу. Ради се о медаљи облика двоглавог бијелог орла, на којој је угравиран број „002” [Музеј Републике Српске, Збирка за историју Републике Српске, *Октобарска споменица Ствараоцу Републике Српске 002*, инвентарни број 12].

Публикације и радови

Између више текстова о Кољевићу који су настали у години његове смрти, издвајају се два, и то један његовог савременика и кума, а други некадашњег студента. Бранко Милановић се огласио у „Путевима”, чији је оснивач био Никола Кољевић [Милановић • 1997: 3–6]. Младен Шукало је о професору Кољевићу писао у часопису „Стварност” [Шукало • 1997: 47–48]. Сљедеће године у „Радовима” Филозофског факултета на Палама објављен је текст про-

³ Повељу (димензија 25x34 цм) је потписала тадашња предсједница Удружења књижевника Републике Српске Јованка Стојчиновић Николић.

фесора Славка Леовца. Аутор је у њему писао о критичарском дјелу Николе Кољевића [Леовац • 1998: 47–48].⁴

Са поменуте манифестације одржане у Приједору 2000. године објављена је књига „Портрет ствараоца Николе Кољевића” [Портрет ствараоца Николе Кољевића • 2001: 5–6]. На њеном почетку налазе се три текста Н. Кољевића, а потом, поред осталих, радови Љубомира Зуковића и Драгана Недељковића. Кољевићев колега са Филозофског факултета и бивши министар за образовање и културу у Влади Републике Српске посебно је апострофирао чврстину и некористољубивост Кољевићевог србовања. Тачније, чврстину и постојаност његовог родољубља. Недељковић је нагласио парадокс у односу Енглеза и Американаца према Кољевићу, имајући у виду да је управо он у вријеме социјализма означаван као англофил [Портрет ствараоца Николе Кољевића • 2001: 175–184, 197–201].

Приређене дневничке забиљешке које је потпредсједник Републике Српске водио током 1993, 1994. и 1995. године објављене су 2008. године. Приређивач је била његова супруга Милица. Објављени су на ћирилици и латиници, у издању „Службеног гласника” из Београда и „Службеног гласника Републике Српске” из Бањалуке. Штампани су под насловом „Стварање Републике Српске I и II” [Кољевић • 2008: 429, 431, 432]. Поводом објављивања приређених Кољевићевих дневничких забиљешака текстовима у „Летопису Матице српске” огласиле су се његове некадашње радне колеге са Филозофског факултета Универзитета у Сарајеву. То су били његови савременици и политички сарадници Милорад Екмечић и Алекса Буха [Екмечић • 2009: 1310–1315; Буха • 2009: 1315–1321]. Један од највећих српских историчара дефинисао је „Стварање Републике Српске” крајње објективно и математички прецизно као „хронику збивања у борби за утемељење Републике Српске”. Према академику Екмечићу, прво језгро политичког покрета српског народа у Босни и Херцеговини – Српске демократске странке – настало је из групе која се састајала у Кољевићевом професорском кабинету на Филозофском факултету. Кољевић је избором у Председништво БиХ постао један од народних вођа [Екмечић • 2009: 1310–1315]. Универзитетски професор и шеф дипломатије Републике Српске додао је у наслов Кољевићевог дневника и ријеч „одбрана”, јер се радило о „одбрани већ створеног”. Професор Буха посебно истиче да то што је потпредсједник Републике Српске и члан њених делегација на мировним преговорима редовно водио дневничке забиљешке, није се одразило негативно на његово политичко ангажовање [Буха • 2009: 1315–1321]. У „Новој српској политичкој мисли” изашао је приказ „Стварања Републике Српске”, чији аутор је Саша Гајић [Саша Гајић, Приказ књиге: Никола Кољевић, Стварање Републике Српске, Службени гласник Београд, 2008. *Нова српска политичка мисао*. Доступно на:

⁴ Славко Леовац (1929–2000) био је и председник Академије наука и умјетности Републике Српске неколико мјесеци у току 2000. године.

<www.nspmrs/prikazi/nikola-koljevic-stvaranje-republike-srpske.html> Приступљено: 2. 12. 2020]. Књижевни фонд / Удружење за информативно-издавачку дјелатност „Свети Сава” из Источног Сарајева објавило је извод из Кољевићевог Дневника под насловим „Светлост незаборава (Дневник 1993–1995)”. Објављивање делова приређених Кољевићевих дневничких забиљежака требало би посматрати у одговарајућем контексту [Кољевић • 2009: 153, 158].

Покушаје да се објаве Кољевићева сабрана дјела пратио је низ потешкоћа. Поред пословичног недостатка финансијских средства, било је и оних формалне природе [Слободан Дурмановић, Судбина дејтонске БиХ и Република Српска. Никола Кољевић – неподношљива лакоћа заборавља. Доступно на: <www.nspm.rs/Sudbina.dejtonske-bih-i-republika-srpska-nikola-koljevic-perodnoš-ljiva-lakosa-zaborava.html> Приступљено: 4. 12. 2020].

Академија наука и умјетности Републике Српске 2012. године објавила је „Дела Николе Кољевића I–VI”. Поред АНУРС-а, издавач је и „Службени гласник” из Београда. „Дела” је приредио проф. др Ранко Поповић.⁵ Од шест томова само трећи има два наслова [Дела • 2012:441].⁶ У три од шест томова објављене су по двије Кољевићеве монографије. Поред трећег то је учињено у петом и шестом тому. Кољевићеву библиографију сачинила је Бранка Делић, а објављена је у посљедњем тому „Дела”. Као ни друге персоналне библиографије, ни ова није потпуна. Ауторка је библиографију рашчланила на неколико целина: књиге, радови у серијским публикацијама и књигама, интервјуи, преводи, рецепције дјела, именски регистар, регистар аутора и наслова приказаних књига, регистар аутора серијских публикација у којима су објављени прилози. У издању Академије наука и умјетности Републике Српске 2013. године, као посебна публикација, објављена је књига ауторке Данке Делић *Библиографија Николе Кољевића* [Делић • 2013: 5–6]. Рецензенти су били Марија Јобанцаи и Ранко Поповић, а штампана је у „Графомарку” из Лакташа. Ова књижица има укупно 97 страница. Сама књига нема садржаја. Састоји се из: Уводне ријечи (стр. 5–6) и Биљешке о Николи Кољевићу (стр. 7–10) из пера његове супруге Милице Кољевић, а потом следе поглавља књиге, тј. библиографија подељена на посебне целине: Књиге (стр. 11–19; број 1–13) – поредане хронолошки, назначена година издавања, па наведено – по двије књиге 1995. и постхумно „Стварање РС” 2008. године. За сваку књигу наведен је садржај; Радови у серијским публикацијама и књигама (стр. 20–62), такође по годинама поредани, а потом назив рада и гдје је објављен (14–268); Интервјуи (стр. 63–66) од (269–286); Преводи (стр. 67–72) од бр. (287–314) разврстано у књиге и прилози;

⁵ Публикација је објављена под насловом *Дела Николе Кољевића I–VI* (Бања Лука – Београд: Академија наука и умјетности Републике Српске, Јавно предузеће Службени гласник 2012), посебна издања, уредник Петар Арбутина, главни и одговорни уредници академик Рајко Кузмановић и Слободан Гавриловић, приредио Ранко Поповић.

⁶ Штампан је под називом „*Шекспир Трагичар; Андрићево Ремек Дело*”.

Рецепција дјела Николе Кољевића (стр. 73–82) (од броја 315–360); Именски регистар (стр. 83–89), Регистар аутора и наслова приказаних књига (стр. 90–92), Регистар наслова серијских публикација у којима су објављивани прилози (стр. 93–95) [Делић • 2013: 1–95].

Ранко Поповић приредио је 2014. године два текста Николе Кољевића из часописа „Изрази”. Публикација је објављена под насловом „Допринос нове критике разумевању песничког језика”. Објављена је у оквиру Библиотеке „Крајина”, чији уредник је био Душко Певуља. Рецензенти су били др Милан Радловић и др Јован Делић. Публикација има 95 страница. Књигу чине два текста које је Никола Кољевић објавио у поменутом сарајевском часопису 1965. године, а која нису ушла у шестотомно издање „Дела Николе Кољевића” из 2013. године. Ови текстови нису ушли у то дјело јер највећи део Кољевићевих ставова у њима изнесен садржан у Првом тому под насловом „Теоријски основи Нове критике”, сачињен од истоимене књиге и шест Кољевићевих најважнијих текстова из области методологије проучавања књижевности. Ријеч је о два текста која је Кољевић објавио у 2. и 3. броју „Изрза”: 1. „Допринос Нове критике разумевању песничког језика”, *Израз*, број 2, стр. 121–158; 2. „Однос између песничког језика и критичког проседеа у Новој критици”, *Израз*, број 3, стр. 262–277. Ови текстови представљају језичко-стилско остварење које се може посматрати као посебна текстуална цјелина, која заслужује да се посебно објави, јер су у њима изложене најважније поставке англоамеричких новокритичара о природи пјесничког језика те о органском и функционалном карактеру књижевноумјетничке форме [Кољевић • 2014:5].

Првом тому објављених дјела Николе Кољевића под насловом „Теоријски основи нове критике” приређивач је додао више Кољевићевих теоријских текстова [Дела, I • 2012: 441]. „Иконоборци и иконобранитељи” представљају други том „Дела” и у њему је додан само регистар имена, без икаквих измјена истоимене књиге објављене у издању „Нолита” из Београда 1978. године.⁷ „Шекспир трагичар / Андрићево ремек дело” чини трећи том и једини је са двојним насловом. Поред првобитног, књига о Иви Андрићу имала је још једно издање, под насловом „На Дрини ћуприја – портрет књижевног дјела” („На Дрини ћуприја Иве Андрића”).⁸ У овом тому, такође, примјетна је интервенција приређивача. Књизи о Шекспиру додано је осам сродних а незавршених ауторових текстова. У дијелу књиге о нашем нобеловцу извршена је двострука интервенција. Изостављен је дио чија је намјена била употреба у школској настави. Потом су додана три сродна наслова из периодике. Приређивачева концепција посебно је дошла до изражаја приликом уређивања четвртог и петог тома „Дела” Николе Кољевића. Окосницу „Класика српског песништва”,

⁷ Штампан је под насловом „Иконоборци и иконобранитељи”.

⁸ Никола Кољевић, *На Дрини ћуприја – портрет књижевног дјела* („На Дрини ћуприја Иве Андрића”)

као четвртог тома „Дела”, чини истоимена књига објављена 1987. године, са три текста која су јој додана у другом поглављу, а преузета су из књиге „Песник иза песме”. Уз то, као четврто поглавље, овом тому додано је још неколико Кољевићевих текстова. Пети том чине дијелом измијењене Кољевићеве књиге објављене 1984. и 1991. године, уз напомену да је дијелове „Песника иза песме” приређивач придодао првом и четвртном тому. Поред Делићкине библиографије Николе Кољевића, шести том садржи двије Кољевићеве књиге које се односе на историју Републике Српске. Прва је „Отаџбинске теме” (стр. 3–179), по којој је и насловљен овај том, а друга „Од Платона до Дејтона. Записи о држави нашим поводом” (стр. 181–259). У овом тому налази се поговор приређивача, биљешке о аутору, као и придодати текст Моме Капора и регистар имена.

Поводом објављивања овог капиталног дјела огласили су се Душко Певуља и Давор Миличевић. Певуљин приказ поводом објављивања Кољевићевих „Дела” објављен је у часопису „Крајина” [Певуља • 2012: 91–95]. Миличевићев приказ објављен је у „Новој Зори” 2013. године. Академијино издање он је насловио „великим издавачким подухватом”. Аутор је изнио став како је десет књига Николе Кољевића сврстано у нове „смислене” цјелине [Миличевић • 2013: 37–38].

Ранко Поповић приредио је два текста Николе Кољевића и уобличио их у књижицу објављену 2014. године.⁹ Ради се о два Кољевићева текста које је он објавио у другом и трећем броју часписа „Изрази” у Сарајеву 1965. године, а која нису ушла у „Дела Николе Кољевића” објављена 2012. године. Први текст носи назив „Допринос Нове критике разумевању песничког језика”, а други „Однос између песничког језика и критичког проседеа у Новој критици”. Оба текста се састоје од по два дијела [Кољевић • 2014: 5, 7–64, 64–95].

Наставно-научно вијеће Универзитета у Бањалуци је средином 2014. године усвојило Извјештај о оцјени подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације. Проф. др Ранко Поповић одређен је за ментора теме „Књижевнотеоријска и критичка мисао Николе Кољевића” кандидата мр Андреје Марић. У комисију су именовани још проф. др Јован Делић и доц. др Душко Певуља. Као један од главних разлога за одобравање ове теме наведено је да у српској науци о књижевности не постоји дјело о књижевнотеоријској и књижевнокритичкој мисли Николе Кољевића, чије дјело је богато и разноврсно. У самом акту се поткрала грешка. За Николу Кољевића је наведено да је по основном академском образовању англиста. То је, у ствари, био његов брат Светозар, а не Никола. Наведена погрешка могла је настати због замјене два Кољевића или евентуално због тога што је Никола Кољевић своју академску каријеру започео на Одсјеку за англистику Филозофског факултета Универзи-

⁹ Објављена је у издању бањалучког Трио принта под насловом „Допринос нове критике разумевању песничког језика”.

тета у Сарајеву [Извјештај о оцјени подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације. Доступно на: <http://www.unibl.org/uni/sajt/doc/File/izbor_u_zvanje/Filoloski/Doktorat_A_Maric.pdf> Приступљено: 27. 2. 2020]. Наставно-научно вијеће Филолошког факултета у априлу 2020. године донијело је рјешење о именовању Комисије за писање извјештаја, преглед и оцјену урађене дисертације. Након неколико мјесеци иста је поднијела извјештај [Извјештај о оцјени урађене докторске дисертације. Доступно на:

<https://unibl.org/uploads/files/strane/doktorati/2020/Andre-ja%20Maric%2C%20Izvjestaj%20o%20ocjeni%20uradjene%20doktorske%20disertacije_compressed.pdf> Приступљено 4. 12. 2020]. Почетком октобра 2020. године на Филолошком факултету Универзитета у Бањој Луци мр Андреја Марић је одбранила докторску дисертацију под насловом „Књижевнотеоријска и критичка мисао Николе Кољевића”. Истраживање овог поља дјелатности једног од најзначајнијих стваралаца Републике Српске неизоставно указује на неопходност штампања овог дјела ако га за то препоручују ауторитети у тој ужој научној области [Марић • 2020: 1, 3, 5, 7].

Биста и спомен-плоча

У јавном простору Бањалуке постављена је 2017. спомен-плоча на Кољевићевој родној кући, а новембра 2019. године биста код Народног позоришта Републике Српске. Процес око постављања бисте трајао је дужи низ година. Бројни фактори су га отежавали. Од различитих мишљења струке о локацији постављања бисте до неоправданог уплитања дневне политике и њеног кратковидог погледа на овог ствараоца Републике Српске. Ове покушаје пратио је читав низ компликација. У бањалучком „Гласу” у јуну 2001. године објављена су два новинска чланка Неде Симић [Глас српски, 6–9. јун 2001, 20; Глас српски, 14. јун 2001, 12]. Новинарка констатује да је биста Н. Кољевића, чији аутор је Дринка Радовановић, транспортована у Бањалуку из Београда 1998. године, те да је остављена у подруму Народног позоришта Републике Српске. Посебан проблем био је одређивање локације гдје ће биста бити постављена. У јавности се помињало њих неколико. По ауторки чланка, Никола Вуколић намјеравао је да Кољевићеву бисту постави у дворишту куће Владе Милошевића у Улици краља Петра I Карађорђевића. Поред Кољевићеве, ту би се нашле и бисте књижевника Бранка Ћопића и Скендера Куленовића. Против ове идеје био је Предраг Лазаревић. Он је сматрао да Кољевићеву бисту треба поставити у парк „Петар Кочић”, правећи паралелу са Калемегданским парком у Београду, гдје су постављене бисте значајних личности. Била је идеја да се ова биста постави у паркић код Народног позоришта, али би то било привремено рјешење ако би дошло до извођења радова на проширењу зграде у којој се налази Народно позориште Републике Српске.

Други ниво проблема био је политичке природе. То се може закључити из комуникације тадашњег председника Републике Српске са тадашњим градоначелником Бањалуке. Мирко Шаровић је констатовао да се Драгољуб Давидовић сложио да је у рјешавању питања постављања бисте присутан „видљив застој”. Историчар проф. др Ђорђе Микић јасно је подвукао да биста професора Кољевића није само биста Бањалуке, те да се такво нешто не може препустити само граду да одлучује. Професор Микић неупитно је истакао да је то све резултат страначке политике. У штампи се тих дана појавила информација да је за Кољевићеву бисту одређена локација у парку „Петар Кочић”. До њеног постављања ни тада није дошло [Глас српски, 6–9. јун 2001, 20; Глас српски, 14. јун 2001, 12].

У оквиру обиљежавања двадесет година од смрти Николе Кољевића, 25. јануара 2017. године са почетком у 13 часова, откривена је спомен-плоча на његовој родној кући у Бањалуци. Поред чланова породице били су присутни и председник Републике Српске Милорад Додик и мр Момчило Крајишник, председник асоцијације „Ствараоци Републике Српске” [У Бањалуци откривена спомен-плоча: Кољевић није заборављен. Доступно на: <www.novosti.rs/Вести/насловна/Република_Српска.652:html646617-У-Бањалуци-откривена-спомен-плоча-Кољевић-није-заборављен> Приступљено 2. 12. 2020].¹⁰ Том приликом најављено је да ће до краја године бити откривена Кољевићева биста. Овог пута као локација постављања бисте поменут је Кампус Универзитета у Бањалуци. Било је планирано да се биста постави испред Филолошког факултета. У једном од натписа у штампи као термин откривања бисте помињан је мјесец јун те године. Два дана након откривања спомен-плоче одржан је састанак представника градских власти у Бањалуци и асоцијације „Ствараоци Републике Српске”. Делегације су предводили замјеник градоначелника Срђан Амићић и председник те асоцијације Момчило Крајишник. Договорена је локација за постављање Кољевићеве бисте код Народног позоришта Републике Српске

[Доступно на: <<https://www.glassrpske.com/cir/novosti/banjaluka/koljevicu-uskoro-bista-i-ulica/228138>> Приступљено: 15. 10. 2020].

Биста проф. др Николе Кољевића откривена је код Народног позоришта Републике Српске 14. новембра 2019. године у присуству чланова његове породице и званичника Републике Српске. Председник Републике Српске Жељка Цвијановић открила је бисту заједно са Кољевићевом кћерком [*Предсједница Републике Српске открила бисту професору Кољевићу*. Доступно на:

¹⁰ Момчило Крајишник (1945—2020) био је први изабрани председник Скупштине СР БиХ након избора у новембру 1990. године, а потом председник Скупштине српског народа / Скупштине Српске Републике БиХ / Народне скупштине Републике Српске. Након одржаних првих посљератних избора изабран је за српског члана трочланог Предсједништва Босне и Херцеговине.

<www.predsjednikrs.net/predsednica-republike-srpske-otkrila-bistu-profesoru-nikoli-koljevicu/> Приступљено 2. 12. 2020]. Послије откривања бисте у Народном позоришту Републике Српске приређен је краћи програм. Том приликом су говорили Кољевићева супруга, српски члан Председништва БиХ Милорад Додик, историчар Зоран Пејашиновић, бивши председник Републике Српске проф. др Никола Поплашен, те Момчило Крајишник. Ту су били још и бивши председник и потпредседник Владе Републике Српске проф. др Владимир Лукић и проф. др Витомир Поповић [*Председница Републике Српске открила бисту професору Кољевићу*. Доступно на: <www.predsjednikrs.net/predsednica-republike-srpske-otkrila-bistu-profesoru-nikoli-koljevicu/> Приступљено 2. 12. 2020]. Поводом годишњице Кољевићеве смрти, крајем јануара 2020. године, на ову бисту је положен вијенац у име асоцијације „Ствараоци Републике Српске”. То је учинио Ненад Новаковић, један од њених чланова [Доступно на: <www.glassrpske.com/cir/drustvo/vijesti/predstavnicu-asocijacije-stvaraoci-republike-srpske-polozili-vijenac-na-bistu-nikole-koljevica/303360> Приступљено 2. 12. 2020]. У дванаестом броју „Гласника Удружења архивских радника Републике Српске” приређена је „Диплома о Кољевићевој докторској дисертацији” [Раилић • 2020: 259-265].

Његовање културе памћења и сјећања на једног од стваралаца Републике Српске, проф. др Николу Кољевића, у периоду нешто дужем од двије деценије било је у различитим облицима и осцилацијама у интензитету. Постхумно су му додијелене награде и признања, а одржано је неколико манифестација које су му биле посвећене. Објављене су публикације, приређена и објављена његова научна дјела и дневничке забиљешке, које представљају значајан извор за историју Републике Српске. Постављене су спомен-плоча на родну кућу и биста у непосредној близини Народног позоришта Републике Српске. Његовању сјећања и памћења на овог ствараоца Републике Српске допринијели су чланови његове породице, институције Републике Српске и Града Бањалуке, научне и културне установе, удружења и организације.

Међутим, до сада урађеним нису исцрпљене све могућности у његовању сјећања на овог ствараоца Републике Српске. Приликом откривања Кољевићеве бисте дошло је до потписивања уговора између госпође Милице Кољевић и централне музејске установе у Републици Српској. Након предузетих активности историчара кустоса Музеја Републике Српске за период историје Републике Српске, породица Кољевић одлучила је да Музеју Републике Српске поклони дводимензионалне и тродимензионалне артефакте који су припадали проф. др Николи Кољевићу. У плану је више активности. Првенствено да се настави процес припреме тематске изложбе посвећене овом ствараоцу Републике Српске, те објави неколико научноистраживачких радова о професору Кољевићу и

овој грађи, као и посебан легат у оквиру сталне музејске поставке о историји Републике Српске.¹¹

Било би добро кад би нека од културних установа или више њих у сарадњи организовали научни скуп о лику и дјелу Николе Кољевића, из кога би произашао зборник радова. Цјелокупној јавности Републике Српске недостаје монографија о Николи Кољевићу. Локалне заједнице у Републици Српској треба да наставе са процесом додјељивања одговарајућим улицама имена Николе Кољевића. Тиме би се наставила активност започета у Општини Источна Илица, гдје је булевар назван по „академику Николи Кољевићу”. Можда би се по Кољевићу могле назвати поједине установе, организације и удружења. Могла би се увести награда у одговарајућој/им области/ма, која би носила име професора Кољевићу. Планираним активностима Кољевићева личност и дјело не би били препуштени „неподношљивој лакоћи заборавља”, као што је то почетком друге деценије XXI века могао да констатује Слободан Дурмановић. Тиме бисмо доказали да, након „што је његово срце претало да куца”, нису „престале да одзвањају ријечи” овог ствараоца Републике Српске [Шукало • 1997:47].

Извори и литература

Извори:

Архива Музеја Републике Српске

КОЉЕВИЋ, Никола. *Стварање Републике Српске: дневник (1993-1995) књ. 1-2*, (Бањалука, Београд: Службени Гласник, Службени гласник Републике Српске, 2008) приредила Милица Кољевић

Музеј Републике Српске. Збирка за историју Републике Српске

ПЛАВШИЋ, Биљана. *Сведочим* (Бањалука: Трипринт 2005)

ПЛАВШИЋ, Биљана. *Сведочим* друга књига (Бањалука: Трипринт 2005)

РАИЛИЋ, Остоја. Диплома Николе Кољевића (1936-1997) о докторату књижевних наука 1964. године, *Гласник Удружења архивских радника Републике Српске* 12 (2020): 259–265.

KOLJEVIĆ, Nikola. *Stvaranje Republike Srpske: dnevnik (1993-1995) knj. 1-2*, (Banjaluka, Beograd: Službeni glasnik, Službeni glasnik Republike Srpske 2008), priredila Milica Koljević

Штампа:

Глас српски

Књижевна Крајина

Новости

Политика

¹¹ Архива Музеја Републике Српске

Литература:

- АНТИЋ, Чедомир; КЕЦМАНОВИЋ, Ненад. *Историја Републике Српске*. Београд: Недељник, Бањалука: Службени гласник Републике Српске, 2016.
- БУХА, Алекса, Стварање и одбрана Републике Српске, *Летопис Матице српске*, (2009): 1315–1321.
- Дела Николе Кољевића I–VI*, Посебна издања, уредник Петар Арбутина, гл. и одговорни уредници академик Рајко Кузмановић и Слободан Гавриловић, приредио Ранко Поповић. Бања Лука – Београд: Академија наука и умјетности Републике Српске, Јавно предузеће Службени гласник, 2012.
- ДЕЛИЋ, Данка. *Библиографија Николе Кољевића*. Бањалука: Академија наука и умјетности Републике Српске, 2013.
- ЕКМЕЧИЋ, Милорад. Нетко беше Кољевић Никола, *Летопис Матице српске*, 483, (2009): 1310–1315.
- КОЉЕВИЋ, Никола. *Андрићево ремек дело*. Бањалука: Глас српски, 1995.
- КОЉЕВИЋ, Никола. *Допринос нове критике разумевању песничког језика*, приредио Ранко Поповић. Бањалука: Трио принт, 2014.
- КОЉЕВИЋ, Никола. *Иконоборци и иконобранељи*. Београд: Нолит, 1978.
- КОЉЕВИЋ, Никола. *Од Платона до Дејтона (записи о држави наши поводом)*. Бања Лука: Глас српски, 1996.
- КОЉЕВИЋ, Никола. *Отаџбинске теме*. Београд: Итака, 1995.
- КОЉЕВИЋ, Никола. *Отаџбинске теме*. Бања Лука – Београд: Задужбина Петар Кочић, 1997.
- КОЉЕВИЋ, Никола. *Песник иза песме*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1984.
- КОЉЕВИЋ, Никола. *Поезија 1945–1980. песници лирске акције*. Сарајево: Институт за књижевност, Свјетлост, 1991.
- КОЉЕВИЋ, Никола. *Свјетлост незаборава (Дневник 1993–1995)*. Источно Сарајево: Књижевни фонд Свети Сава, Удружење за информативно-културну дјелатност „Свети Сава”, 2009.
- КОЉЕВИЋ, Никола. *Теоријски основи нове критике*. Београд: Просвета, 1967.
- КОЉЕВИЋ, Никола. *Шекспир, трагичар*. Сарајево: Свјетлост, 1981.
- КРАЈИШНИК, Момчило. *Како се рађала Република Српска*. Београд: Вести, 2011.
- ЛЕОВАЦ, Славко. Упоредно и контекстуално тумачење (О критичарском делу Николе Кољевића), *Радови Филозофског факултета Пале I*, (1998): 117–123.
- МАРИЋ, Андреја. *Књижевнотеоријска и критичка мисао Николе Кољевића* докторска дисертација у рукопису (Бањалука: Универзитет у Бањој Луци, Филолошки факултет, 2020)
- МИЛАНОВИЋ, Бранко. Никола Кољевић (1936–1997). Покретач и први уредник Путева, *Путеви 1*, (1997) 3–6.
- НИКОЛИЋ, Коста. *Југославија, последњи дани (1989–1992)*, Књига 1, *Сви Срби у једној држави*. Београд: Службени гласник, 2019.

ОСТОЈА РАИЛИЋ, *Памћење и сјећање на једног од стваралаца и државотвораца...*

ПЕВУЉА, Душко. Дела Николе Кољевића. Чланак поводом Дела Николе Кољевића, *Крајина* 42–43 (2012): 91–95.

Портрет ствараоца Николе Кољевића, Зборник радова, уредник Ранко Павловић (Српско Сарајево, Бањалука: Републичка установа за културу Срна фест, 2001)

Република Српска. Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица (2018). *Република Српска у Одбрамбено-отаџбинском рату. Историјски преглед*, Друго измијењено издање. Бањалука: Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица

Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица (2019). *Жртве Одбрамбено-отаџбинског рата*. Бањалука: Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица

ШУКАЛО, Младен. Магија ријечи, *Стварност* 2 (1997): 47–48.

KOLJEVIĆ, Nikola. *Klasici srpskog pesništva*. Beograd: Prosveta, 1987.

KOLJEVIĆ, Nikola. *Na Drini ćuprija Ive Andrića*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1982.

Електронски извори:

Извјештај о оцјени подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације. Доступно на: <http://www.unibl.org/uni/sajt/doc/File/izbor_u_zvanje/Filoloski/Doktorat_A_Maric.pdf> Приступљено: 27. 2. 2020.

Извјештај о оцјени урађене докторске дисертације. Доступно на: <https://unibl.org/uploads/files/strane/doktorati/2020/Andreja%20Maric%2C%20Izvjestaj%20o%20ocjeni%20uradjene%20doktorske%20disertacije_compressed.pdf> Приступљено: 4. 12. 2020.

ГАЈИЋ, Саша. Приказ књиге: Никола Кољевић, Стварање Републике Српске Службени гласник Београд 2008. *Нова српска политичка мисао*. Доступно на: <www.nspmrs/prikazi/nikola-koljevic-stvaranje-republike-srpske.html> Приступљено: 2. 12. 2020.

ДУРМАНОВИЋ, Слободан. Судбина дејтонске БиХ и Република Српска. Никола Кољевић – неподношљива лакоћа заборавља. Доступно на: <www.nspm.rs/Sudbina.dejtonske-bih-i-republika-srpska-nikola-koljevic-nepodnosljiva-lakoca-zaborava.html> Приступљено: 4. 12. 2020.

МИЛИЧЕВИЋ, Давор. Велики издавачки подухват. Поводом објављивања Дела Николе Кољевића у шест томова, *Нова Зора часопис за књижевност и културу* 37–38 (2013). Доступно на: <www.novazora.org.rs/images/stories/cir/nova-zora-37-38/17_Davor_Milicevic.pdf> Приступљено: 2. 12. 2020.

Ostoja Railic

Memory and Remembrance of One of the Creators and Statesmen of the Republic of Srpska, prof. dr. Nikola Koljevic (1936-1997), in the Republic of Srpska from 1997 to 2020

Summary

The cultivation of the culture of memory and remembrance of Nikola Koljevic (1936–1997) in the Republic of Srpska from 1997 to 2020 was carried out in various ways and with varying intensity. In the course of time since his death, the greatness and significance of Koljevic's personality and work became more and more pronounced. So far, what has been done in this field has not completely exhausted all possibilities in the area of nurturing the culture of memory and remembrance of this creator and statesman of the Republic of Srpska. In this context, it is possible to undertake activities in the coming time period.